

OM ØJEBLIKKE AF UFATTELIG SKØNHED

Mickey Gjerris

One love/One blood/One life/You got to do what you should
One life/With each other/Sisters/Brothers
One life/But we're not the same/We get to/
Carry each other/Carry each other

(U2, *One*)

For at finde en mening skal man have et "noget" at finde meningen med. En genstand at betragte. Som den gale forsker skal have lig at skære i, så skal filosofien have noget at rette bevidstheden mod. Jeg vil derfor først indkredse og optegne en række træk ved de forståelser af kærligheden som vandrer rundt i vores fælles rum. Disse er min genstand og de vil danne baggrund for en efterfølgende tredelt udlægning af kærligheden i egoisme, den selvfor-glemmende livsopfyldelse og offertanken.

Tilbage i 1980'erne lavede den britiske pop-duo Eurythmics en sang med titlen: *It's better to have lost in love than never to have lost at all*. Og hvad vidste jeg? En ung mand endnu ikke i min bedste alder. Jeg var bare forelsket i bandets karismatiske sanger Annie Lennox (1954-) og vidste ikke, at der var tale om et gammelt mundheld, der udtrykte generationers opsparede visdom. Jeg tog sangen til mig og trøster stadig mig selv ved tankegangen, når jeg mister og mistes. For det synes autentisk at vælge sorgen og glæden i stedet for et liv i lunkenhed af angst for at miste. At vælge ekstasen og det bundløse fald, frem for tv-seriernes surrogativ og kedsomhed. Og så alligevel ikke! "Try it" som den ufatteligt cool Agent K (fra science-fiction-komedien *Men in Black* fra 1997), der dybt i hjertet bærer på en tabt kærlighed, tørt siger, da hans ungdommeligt friske kollega forsøger at trøste ham ved at citere Annie Lennox. Med andre ord: Det kan godt være, at det virker, lyder og forekommer rigtigt at elske og miste frem for bare at gemme sig, men det indebærer også en sorg, der kan være for stor at bære.

Det er det første træk ved kærligheden: At vi hverken vil være den foruden eller kan holde den ud. Den på en gang drager og skræmmer. Kærligheden er den ultimative selvudlevering, når den ellers er kærlighed – og derfor kan vi miste os selv i den. Ikke mærkeligt, at vi frygter dens styrke.

Pop-musik og Hollywood både former og afspejler vores forståelse af verden – og i særdeleshed kærligheden. Intet fænomen er så forsunget og forfilmnet, så skamredet og udnyttet. Men på samme tid er det altid nyt og den århusianske popsanger Thomas Helmig (1964-) eller det engelske rock-band The Cure, kan stadig ramme mig lige i hjertet, selvom de har sunget om det samme hele mit liv. Den gode popsang og den gode film tapper direkte af kærlighedens væsen, for den livsopfyldelse, der ligger i kærligheden, bliver aldrig gammel. Klicheer og sentimentalitet kan tage livet af alt. Men selve emnet *Kærligheden* som dér, hvor meningen findes, eller måske som snarere den livssituation, hvori vi ikke længere er så optagede af at spørge, er uopslidelig. Så kærligheden er altid ny. Og det minder den gode popsang og den gode film os om. Der findes ganske vist masser af elendige sange og film. Bras er fundamentet for underholdningsindustrien. Men der er også perler til os, der roder lidt i jorden.

Så det er også et træk ved kærligheden. At den kan vedblive at fascinere både i vores eget liv og som tema for Kunst, Underholdning & Tidsfordriv. Pige møder dreng og en af dem bliver forladt/dør/mistes/indfindes/reddes & kommer hjem. Det synes vi aldrig at blive trætte af. Måske vil tilbedere af splatter-film og døds-metal protestere her, men de er bare den anden side af den samme mønt og dyrker kærligheden i dens mere forkvaklede former. Slippe fri af den kan de ikke.

Et andet træk ved kærligheden, der hænger tæt sammen med mange af de billeder af den, som vi møder i musik, film, bøger, reklamer og på bagsiden af morgenmadsprodukter er, at vores forventninger til den skuffes så let. Det er som om, at vores forventninger er forkerte. Belært af pop/rock/trip hop/trance mm. musikken, der kører som en endeløs suggestiv strøm i soundtracket til vores liv og de film, som vi ser, når vi skal slappe af, tror vi, at kærligheden er en tilstand af glæde, hvor problemer ikke gør ondt, men blot løses. Man har ofte diskuteret faren ved at lade unge mennesker se porno, høre bandeord og spille elektroniske voldsorgiespil. Helt tilbage i antikken skændtes man om, hvorvidt kunsten påvirkede mennesket til at

efterligne den i den virkelige verden eller om oplevelserne i virtual reality rensede mennesket for sine illegitime behov, så det kunne fungere i den sociale kontekst. Men diskussionen om katarsis-effekten burde snarere handle om, hvorvidt populærmusikkens endeløse prædiken om den eneste ene og det uproblematiske i at leve lykkeligt til sine dages ende, når først man har fundet den elskede, ikke er langt mere skadelig. Om ikke det netop er denne platte, nemme og kvalmende forståelse af kærligheden, der gennem utallige medier rammer os i legeme og sjæl hver dag, der installerer forventninger i os til kærligheden, som kærligheden som fænomen aldrig kan indfri. Og at vi derfor, i stedet for at sætte pris på kærlighedens komplicerede væsen, løber vores vej fra hinanden for at søge den lette løsning i den næste favn. Som pop-sangeren og kunstmaleren Lars H.U.G. (1953-) udtrykker det i en af de gode sange: "Alle går vi fra hinanden, Babe".

Og måske er det derfor, at det er så svært at tale om kærlighed i en kultur, der er ved at drukne i snak, billeder, lyd og toner om kærlighed. Fordi vi er endt med at leve på en drøm om kærlighed, der er skæv i forholdet til fænomenet selv. For det er påfaldende, at vi lever i en tid, hvor det efterhånden ikke bare er legitimt, men en pligt at spørge: Hvad får jeg ud af det? En kultur, hvor man deltager i frivilligt arbejde, fordi det ser godt ud på cv'et og kan skabe kontakter. En kultur, hvor næstekærlighed er et indsamlingsshow på tv, hvor selv plasticposerne, som pengene bæres rundt i, er sponserede. En kultur, hvor kærligheden på en gang er drømmen om at forsvinde i den anden og så endelig få realiseret os selv færdig. Det er endnu et træk ved kærligheden i vores tid. At vi har den som drøm om livsopfyldelse bag os og som instrument til at sikre os selv foran os. På en gang ufortjent livsvilkår og redskab til at sørge for os selv.

Men hvad er kærligheden så som fænomen? Hvad er det for et ideal, som jeg søger i stedet for kulturens og tidens forvredne kærlighedsideal? Svaret går gennem den annoncerede tredeling af kærligheden i egoisme, den selv-forglemmende livsopfyldelse og offertanken. Tre forståelser af kærligheden, der er til stede i de flestes liv, i tænkningen, kunsten og hverdagens livsudfoldelse – og tre forståelser, der komplicerer fænomenet kærlighed nok til, at det træder tydeligere frem, hvad meningen med den egentlig er.

Vi elsker for at blive elsket. Min kærlighed er min måde at tiltrække mig kærlighed på. Jeg giver for at modtage. Jeg fortæller dig, hvor meget jeg

elsker dig, hvor smuk og dejlig du er og hvordan du betyder alt for mig, ene og alene fordi det gør mig så glad, når du siger det samme til mig. Men er kærlighed, der kun eksisterer for at tiltrække kærlighed overhovedet kærlighed? Er følelser, der kun eksisterer som middel til at opnå andres følelser andet end egoisme? Der synes at være to svar. Det ene går på, at fænomenets udbredthed taget i betragtning, så kan egoisme godt være baggrund for det, som mennesker kalder kærlighed. Spørgsmålet er bare, om ikke den interesse i en selv, som det er udtryk for, modsiger noget centralt i forestillingen om kærlighed: Kærlighedens manglende selv-interesse. Så det andet svar må være, at er forholdet til den anden kun motiveret af hensynet til en selv, så har vi forladt den rette forståelse af kærligheden.

Det skal dog bemærkes, at der her kan svares klart på spørgsmålet om, hvad meningen med kærlighed er: At lokke andres kærlighed til. Og meningen med de andres kærlighed er at gøre mig glad, tilfreds, lykkelig etc. Og omvendt set ud fra deres perspektiv. Blot trist, at det ikke virker og følelserne smuldrer mellem fingrene på os, når vi undertiden opdager, at den andens kærlighed kun havde bund i ham selv.

Lad mig derfor vende mig mod kærligheden som selvforglemmende livs-opfyldelse. Her er tale om det, som protestantismens grundlægger Martin Luther (1483-1546) kaldte naturlig kærlighed og som den danske teolog og filosof K. E. Løgstrup (1905-1981) samlede op og gjorde til baggrund for sin tænkning om mellemmenneskelige relationer. Det er der, hvor mit liv lykkes i kraft af at den andens liv lykkes. Ikke i en køligt kalkulerende beregning af, at jeg vil opleve glæde, hvis f.eks. mine børn oplever glæde, men i den erfaring af glæde hos os selv, der følger vores børns glæde. Eller glæden over den elskedes sejr eller vennens succes. Sjovt nok har vi et ord for den sympatiske medfølelse med den andens lidelse: Medlidenhed. Men vi har ikke et for den glæde, der følger den andens glæde, misundelsen modsætning: Medundelsen. Den følelse har ellers sit hjem her: Når der sker noget godt for dem, som vi holder af og som vi til fulde under dem – men bare også selv gerne ville opleve.

Man kan hævde, at den naturlige kærlighed er en illusion, at det bare er ureflekteret selvkærlighed. Det kan hverken bevises eller modbevises. Min påstand skal bare være, at i det øjeblik et forhold mellem to mennesker, bevidst eller ubevidst baseres på, at man basalt set udnytter hinanden som kær-

lighedsgivere, så går forholdet skævt og man modtager ingen kærlighed, for der er ingen at give. Og min påstand skal være, at de øjeblikke af ufattelig skønhed, som forundes os mennesker her på jorden, som oftest finder sted i en kontekst af naturlig kærlighed, hvor vi erfarer os selv som modtaget og modtagende. Eller rettere: Vi erfarer ikke os selv, for i den naturlige kærlighed nedbrydes jeg'et og bliver større end bare det, som min hud udgør grænsen for. Jeg'et bliver et socialt jeg, hvor kærligheden er det, som binder sammen og gør, at den andens lykke opleves som fælles lykke. Og i optagetheden af den anden forsvinder optagetheden af, hvem der er modtagende og givende, idet det bliver den samme relation i forskellige perspektiver.

Undertiden går kærligheden imidlertid fra at være selv-forglemmende livsopfyldelse til at være selv-udslettende livsfornægtelse. Her viser kærligheden sig som offer, som selvopofrelse. Vi ved alle hvor anstrengende det kan være – især som modtager. Det kan være på sin plads at ofre sig for en anden, men sjældent at gøre opmærksom på det. Som om offerets konsekvenser var en skyld, som den, der ofrede sig nu kan placere på de, som offeret blev bragt for. Men samtidig er det ofret, forstået som den bevidste tilsidesættelse af selvet af hensyn til andre, der har skabt ikoner som Mother Theresa, Jesus, Lassie og Moderen. Her er meningen også klar: at hjælpe andre. At vurdere, at der er vigtigere ting end ens eget selv i denne verden. Men det sker i det stille & det skjulte. I idealet går ofret usagt om ikke ubemærket hen. Som i Jesus-historien. Eller hvordan var det nu, at det var med den? Her har den ofrendes beskedenhed sjovt nok aldrig rigtig plaget teologien, der tværtimod har excelleret i at tvære ofret ud i hovedet på sagesløse mennesker, der på grund af en eller andens offer, nu pludselig skyldte det hele væk.

Hvorom alting er, så kan kærligheden som offer rummes inden for den selvforglemmende livsopfyldelse, så længere ofret sker på vegne af de andre i en forståelse af, at ofret er selvvalgt og ikke placerer de andre i et skyldnerforhold til en selv. Det er som med gaver. Giver man en gave væk, fordi man vil have den anden skal bringes i gæld til en, så er det ikke en gave, man giver. Gaven er en ufortjent og upåtalte gestus, der rummer en accept af den modtagendes liv og et ønske om at hjælpe det på vej.

Hvor er den så – meningen med kærligheden? Hvilke af disse træk og disse erfaringer er de vigtigste? Dem som vi skal bide os fast i og sige om: Dette er kærligheden og her er meningen med den? De eksisterer alle side om side

i vores liv. De er alle til stede i den fælles menneskelige sammenhæng som vi lever og ånder i. Men for mig er der ingen tvivl. Der, hvor meningen med kærligheden bliver klarest er der, hvor jeg glemmer at lede efter den. Det er, når jeg glemmer mig selv i opfyldelsen af de andres liv. I de korte glimt af optagethed af den anden og de andre, dér ligger kærlighedens væsen gemt. Der er befrielsen og frisættelsen fra selvets behov og ønsker – uden at de trædes under fode. Der er kærligheden fællesskab og livsbærer.

Og det er kærlighedens mening: at vi i optagetheden af den anden & de andre kan glemme, at vi troede vi havde behov for en mening for at kunne holde livet ud, når vi nu bare havde brug for hinanden.